

2. Számítástechnikai jogi ismeretek

- Az adat és az információ jelentése
- Az adat biztonsága (veszélyek, biztonsági intézkedések)
- Szoftverhez kapcsolódó jogok, felhasználási formák

Az **információ** olyan új ismeret amely megszerzőjének szükséges és értelmezhető. Azaz szüksége van rá, rendelkezik a feldolgozásához szükséges háttérismeretekkel és korábban nem tudta.

Az **adat** az információ megjelenésének egyik formája.

Személyes adat olyan információ, amely alkalmas egy egyén (természetes személy) azonosítására (függetlenül annak megjelenési formájától, tehát lehet szöveges, numerikus, akusztikus stb.), és vonatkozhat fizikai, szellemi, genetikai, gazdasági, szociális stb. jellemzőkre.

Üzleti titok: olyan információ, amely nyilvánosságra még nem került és a titok gazdája mindent megtesz az információ titokban tartása érdekében, mivel ahhoz gazdasági érdeke fűződik.

Egy cég vagy egy magánszemély üzleti titkait és/vagy személyes adatait védeni kell és ehhez szükséges biztonsági intézkedéseket kell tenni. A biztonsági intézkedések erőssége attól függ, hogy milyen kockázatok merülnek fel és azok milyen károkat okozhatnak. Minél nagyon a kockázat és minél komolyabb kárt okozhat az adatok jogosulatlan megszerzése, annál erősebb biztonsági intézkedéseket kell hozni. **Biztonsági intézkedések** például egy korszerű szövegszerkesztő alkalmas a **jelszavas** védelemre. Még jobb az, ha nem egyesével védjük állományainkat, hanem az összes állományt és könyvtárakat együtt védjük meg. A biztonságos adatelérés érdekében **felhasználónévvel** és **jelszóval kell rendelkezni** az azonosításhoz. Az azonosításhoz használhatjuk az ujjlenyomat, chipkártyás azonosítót is. A könyvtárakhoz, állományokhoz **jogosultságokat** is kell rendelni. A biztonság növelése érdekében **biztonsági mentéseket** kell végezni. Ezeket a másolatokat az eredeti adatoktól **eltérő helyen** kell tárolni.

A számítógépes adatfeldolgozás, Internet elterjedése, online piacok kialakulása és a multinacionális vállalatok elterjedése miatt egyre több adat gyűjthető be minden emberről. Ezért szükséges az adatvédelem jogi szabályozása.

Európában elsőként 1973-ban, Svédországban született adatvédelmi jogszabály. Magyarországon az első adatvédelmi törvény 1995-ben lépett életbe, melynek célja az állampolgárok személyi és lakcímadatainak a védelme volt. Az adatvédelmi törvények betartása felett az **Adatvédelmi Biztos** és az **Alkotmánybíróság** őrködött.

2018.május 25-én lépett hatályba az **Általános Adatvédelmi Rendelet (GDPR, 2016/679 rendelet)**, amely uniós jogszabály, és kötelező alkalmazni Magyarországon is.

A GDPR célja:

természetes személyek személyes adatainak védelme valamint olyan jogok biztosítása számukra, hogy adataikkal rendelkezhessenek.

Az adatkezelés kötelezően betartandó alapelvei:

- jogszerűség (csak jogszabályban meghatározott módon, tisztességesen kezelhetőek az adatok)
- célhoz kötöttség (csak előre meghatározott és a természetes személy tudomására hozott okból kezelhető adat)
- adattakarékosság (csak olyan adat kezelhető, amely szükséges a cél eléréséhez, azaz feleslegesen nem lehet adatokat tárolni)
- pontosság (amennyiben egy adat pontatlannak bizonyul, azt haladéktalanul helyesbíteni kell)
- korlátozott tárolhatóság (csak addig kezelhető az adat, amíg a cél eléréséhez szükségünk van rá, amíg van rá jogalapunk, hogy kezeljük)

- bizalmas jelleg (az adatokat biztonságos módon kell tárolni)
- elszámoltathatóság (az adatkezelőnek dokumentálnia kell, hogy jogszerűen kezeli az adatokat és ezt bármikor kell tudnia bizonyítani pl. hatósági ellenőrzés esetén).

Ennek érdekében a **GDPR** komoly jogi és biztonsági előírásokat tartalmaz az adatkezelőkre nézve, azaz **meghatározza:**

- **milyen jogalapon kezelhetők az adatok** (hat jogalap létezik: hozzájárulás, szerződés, jogi kötelezettség, létfontosságú érdek, közhatalmi szervek adatkezelése és jogos érdek),
- **milyen típusú adatok kezelhetők** (pl. ún. különleges adatok mint egészségügyi adat kezeléséhez többlet feltételek teljesítése szükséges)
- **milyen jogai vannak a természetes személynek az adatkezeléssel kapcsolatban** (pl. tájékoztatást kell kapjon, hozzáférhet az adataihoz, helyesbítést kérhet, tiltakozhat az adatkezelés ellen stb.)
- **milyen jogi alapon továbbíthatja** az adatkezelő az adatokat.

Adatvédelem jogi alapját fenti rendelet mellett az Alaptörvény határozza meg, amely kimondja:

VI. cikk

(3) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

(4) A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi

Olyan adatkezelések tekintetében amelyek nem személyes adatok, vagy bűnügyi célú adatok, vagy bármilyen ok miatt nem tartoznak a GDPR alá, illetve olyan adatkezelési kérdésekben, amit a GDPR nem rendez **az információs szabadságról szóló 2012. évi CXII. törvény kell alkalmazni.**

Ez a törvény jelöli ki az adatvédelmi hatóságot is: **Nemzeti Adatvédelmi és Információs szabadság Hatóság (NAIH)**. A hatóság bejelentésre vagy saját maga kezdeményezésére bármikor tarthat adatkezelési ellenőrzéseket, jogsértés esetén korlátozhatja, megtilthatja az adatkezelést vagy bírságot szabhat ki.

Amennyiben bárki úgy érzi, hogy személyes adataival visszaéltek úgy a NAIH-hoz vagy bírósághoz fordulhat.

Az ún. **üzleti titkok védelméről a 2018. évi LIV. törvény** rendelkezik.

A szerzői jog: Az **(1969. és) 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról**, az Európai Unióhoz való csatlakozás jegyében a jogharmonizációs folyamat szerves részeként váltotta fel a korábbi szabályozást.

A szerzői jog védelemben részesíti:

- a) az irodalom,
- b) a tudomány,
- c) a művészet minden olyan alkotását, mely egyéni, eredeti jelleggel bír és rögzítve van. Azaz a szoftver is.

A szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta. Ha a műnek egyéni, eredeti jellege van, szerzői jogi védelem alatt áll a mű átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is.

Amennyiben több szerző közösen hoz létre egy új művet, és annak részei nem használhatók fel önállóan, a szerzői jog együttesen illeti meg a szerzőtársakat. Ha a közös mű részei önállóan is felhasználhatók (összekapcsolt művek), a saját rész tekintetében a szerzői jogok önállóan gyakorolhatók.

Gyűjteményes mű esetén szerzői jog a szerkesztőt illeti meg.

A szerzői jogi törvény 1999. szeptember 1-én lépett hatályba.

A szerző jogai

A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilletik a szerzői jogok, melyek két csoportra oszthatóak:

a) Személyhez fűződő jogok:

A szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másra nem szállhatnak át és a szerző érvényesen nem mondhat le róluk.

b) A mű nyilvánosságra hozatala:

A szerző határoz arról, hogy műve nyilvánosságra hozható-e.

c) A név feltüntetése:

A szerzőt megilleti az a jog, hogy művén szerzőként feltüntessék, de jogosult művét nevének megjelölése nélkül vagy felvett néven is nyilvánosságra hozni.

d) A mű egységének védelme:

A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének minden fajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.

e) Vagyoni jogok:

A vagyoni jogok a személyhez fűződő jogokkal ellentétben örökölhetők, róluk halál esetére rendelkezni lehet, meghatározott esetekben és feltételekkel átruházhatók, illetve átszállnak.

A szerzőnek kizárólagos joga van a mű bármilyen felhasználására és a felhasználás engedélyezésére, melynek fejében díjazás illeti meg.

A mű felhasználásának minősül különösen:

- 1) többszörözés joga;
- 2) a terjesztés joga;
- 3) a nyilvános előadás joga;
- 4) a mű nyilvánossághoz való közvetítésének joga; 5) az átdolgozás joga.

A védelmi idő

A szerzői jogok a szerző életében és halálától számított **hetven** éven át részesülnek védelemben.

A **szabad felhasználás** és a szerzői jog más korlátai. A szabad felhasználás díjtalan, ahhoz a szerző engedélye nem szükséges. A szabad felhasználás csak a vagyoni jogokat érinti, kizárólag a már nyilvánosságra hozott művekre vonatkozik.

A szabad felhasználás esetei:

- 1) a mű részletét a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti;
- 2) iskolai és tudományos célra felhasználható;
- 3) magáncélra rendszerint másolható;
- 4) ha ez jövedelemszerzést nem szolgál haszonkölcsönbe adható;
- 5) ha az előadás jövedelemszerzést nem szolgál, és a közreműködők sem részesülnek díjazásban;
- 6) a művek bizonyos esetekben előadhatók tény- és híryananyagot tartalmazó közlemények felhasználhatók.

A felhasználási szerződések

Felhasználási szerződés alapján a szerző engedélyt ad művének a felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni. Ha a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg

egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni. A felhasználási szerződés csak kifejezett kikötés esetén ad kizárólagos jogot. A felhasználási szerződés írásba foglalás esetén érvényes. Kizárólagos felhasználási szerződést a szerző akkor mondhatja fel, ha megadott időn belül a felhasználó nem kezdi meg a mű felhasználását, a felhasználó a jogait alkalmatlanul vagy nem rendeltetésszerűen gyakorolja.

Kiadói szerződés

Kiadói szerződés alapján a szerző köteles a művet a kiadó rendelkezésére bocsátani, a kiadó pedig jogosult azt kiadni, valamint forgalomba hozni és köteles a szerzőnek díjat fizetni.

A szerzői jog megsértésének következményei

Akinek szerzői jogait megsértik, a következő polgári jogi igényt támaszthatja:

- 1) követelheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;
- 2) követelheti a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;
- 3) követelheti, hogy a jogsértő adjon elégtételt;
- 4) követelheti, hogy a jogsértő szolgáltatson adatot a jogsértéssel érintett dolgok tekintetében;
- 5) követelheti a jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítését;
- 6) követelheti a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző helyzet helyreállítását a jogsértő részéről és költségén.

A szerzői jog megsértése esetén a polgári jogi felelősség szabályai szerint kártérítés jár.

Szerzői jogi szakértő testület

Szerzői jogi jogvitás ügyben felmerülő szakkérdésekben a bíróságok és más hatóságok szakvéleményt kérhetnek a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett működő szakértő testülettől. Amennyiben a felhasználó és a jogosultak, illetve azok közös jogkezelő szervezete között nem jön létre megállapodás a díjazásról és a felhasználás egyéb feltételeiről, bármelyik fél egyeztető testülethez fordulhat. Az egyeztető testület a szerzői jogi szakértő testületen belül működik. Az egyeztető testület kizárólag javaslat készítésére és annak elfogadásának megkísérlésére jogosult.

A szoftverek jogi védelme

Amikor a számítástechnikai vagy szoftverkulturáról beszélünk, akkor nemcsak a számítógépekről, programokról van szó, hanem az eredeti szoftver szerzői jognak megfelelő kezeléséről és használatáról is. A számítógépi programalkotások akkor minősülnek szerzői műnek, amennyiben eredetiek, tehát alkotójuk saját szellemi alkotásának tekinthetők, és ezen túlmenően semmilyen más ismerv alkalmazása nem szükséges a védelem alatt állásukhoz.

Szellemi tulajdon. A törvény szerint az eredeti számítógépes program az azt létrehozó személy vagy vállalat szellemi tulajdona. A számítógépes programokat szerzői jogi törvény védi, amely kimondja, hogy az ilyen művek engedély nélküli másolása törvénybe ütköző cselekedet.

Védelemben részesülő számítógépi programalkotások a következők:

1) Forrásprogram (forráskód)

A programozók a programjaikat valamilyen programozási nyelven írják meg. Az így megírt program a forrásprogram.

2) Tárgyi program

A forrásprogramot, valamely fordító és/vagy értelmező program lefordítja olyan alakba, amit a CPU megért és végre tud hajtani. Ezt használjuk, futtatjuk a gépünkön. (beleértve a felhasználói programokat és operációs rendszereket egyaránt).

3) A számítógéppel vagy a számítógép segítségével alkotott műveket.

4) Kísérő anyag. A jó programhoz jó dokumentáció is tartozik. Ezek a dokumentációk is több-félek lehetnek. Attól függően, hogy kinek íródtak, felhasználóknak vagy fejlesztőknek.

Szoftvernek nevezzük a számítógépes programokat, adatokat és a hozzájuk tartozó dokumentációt.

Szoftverek csoportosítása:

- **Operációs rendszer:** olyan rendszerszoftver, amely a kezeli és vezérli a hardvert, valamint a felhasználó részére könnyen kezelhető és programozható felületet nyújt.
- **Fejlesztői rendszerek:** Programnyelvek
- **Alkalmazói szoftverek:** irodai, mérnöki, játék, multimédia, stb., szoftverek.

A szoftverek védelmére két lehetőség adódik a technikai védelem és jogi védelem.

A **technikai védelem**hez tartozik az illetéktelen hozzáférés elleni védelem és a másolásvédelem. (illetéktelen hozzáférés pl. a Windows XP aktiválása, stb.)

A **jogi védelem** a szerzői jog/copyright. A jogi védelemhez tartozik a **szoftverszerződés**. Ebben írják le a jogszabályok által biztosított védelmi intézkedéseket. A kereskedelmi szoftverek esetén a telepítés megkezdése előtt egy úgynevezett **blankettaszerződést** kell elfogadni. Itt az elfogadás hozza létre a felhasználói szerződést. A felhasználó nem **tulajdonjogot** szerez akkor, amikor egy szoftvert megvesz, hanem az adott példány **kizárólagos felhasználói jogát**. A **felhasználói licencek** felsorolják azt, hogy mit nem tehetünk a szoftverrel. Pl. Nem másolható, nem adható bérbe, meghatározza azt, hogy hány gépre telepíthetjük, használhatjuk-e hálózaton, stb.

Szoftver licencszerződés

Egy adott szoftver esetében a licencszerződés határozza meg a szerzői jog tulajdonosa által megengedett szoftverhasználat feltételeit. A szoftverhez adott licencszerződésre külön utalás történik a szoftver dokumentációjában, vagy a program indításakor megjelenő képernyőn is. A szoftver ára tartalmazza a szoftver licencét, és megfizetése kötelezi a vevőt, hogy a szoftvert kizárólag a licencszerződésben leírt feltételek szerint használja. Érdemes a licencszerződéseinket mindig áttanulmányozni: a saját kötelezettségeinken kívül tartalmazza a szoftvergyártó egyéb szolgáltatásaira (pl. szoftverfrissítések) vonatkozó feltételeit, vagy garancia- és felelősségvállalását.

Licencszerződés leírja, hogy a szoftvert milyen feltételekkel szabad használni. **A számlát és az eredeti lemezt meg kell őrizni.** A szoftvernek regisztrációs száma van. A regisztrációs kártyát vissza kell küldeni, vagy az interneten kell regisztrálni. A megvásárolt szoftvert csak annyi példányban használhatjuk, amennyire a jogot megvettük. Nem adható tovább. Általában egy tartalék biztonsági másolat készítünk róla, de nem sérti a szerzői jogot az, ha a szoftverről akár több biztonsági másolatot készítünk. Ha valaki megvásárol egy programot és regisztráltatja, általában kedvezménnyel jut a későbbi verziókhöz. Ha megvásárolunk egy eredeti nyelvű programot, annak honosított változatáért is fizetnünk kell.

Hitelességi bizonyítvány: A készítő igazolja, hogy a dokumentum hiteles.

Ingyenesen hozzáférhető szoftverek

Amellett, hogy szoftvereinket megvásárolhatjuk, léteznek olyan operációs rendszerek és alkalmazások, melyek ingyenesen hozzáférhetőek és terjeszthetőek. A Linux operációs rendszer (melynek több kiadása, ún. disztribúciója létezik) szabadon letölthető, használható és másolható. Az ingyenesen terjesztett irodai alkalmazások és egyéb programok általában az otthoni, egyéni célú felhasználáskor ingyenesek, például a Microsoft Office programcsomaghoz hasonló tartalmú OpenOffice vagy a 602 PCSuite. A legtöbb webböngésző és e-mail kliens (pl. Internet Explorer, Opera, Mozilla, stb.) szintén ingyen letölthető. Sok esetben ezekre a szoftverekre a GNU General Public License érvényes. A GPL alatt készült szoftverek forráskódja nyilvános, szabadon felhasználható és terjeszthető, azzal a feltétellel, hogy a forráskód felhasználásával létrehozott új szoftverek is GPL alatt maradnak.

Szoftver licencelési módok:

- a **kereskedelmi programokat**, azaz az olyan típusúakat, ahol a program a klasszikus kereskedelmi csatornákon át - rendszerint az adott országban kijelölt disztribútorokon keresztül - jut el a felhasználóig, és

amelyeknél közös jellemző, hogy a felhasználó mindig kap a program mellé papír alapú dokumentációt is, illetve felhasználási szerződést és regisztrációs kártyát, gyakran társul dokumentáció, amely lehet elektronikus formában. Telepítés (CD/DVD). Mindig fizetni kell érte. Általában egy biztonsági másolat készíthető.

- „**shareware software**”-ket, amelyeket tipikusan nem a hagyományos kereskedelmi forgalomban értékesítenek **Ingyenesen beszerezhető, terjeszthető, kipróbálható**, de a próbaidő általában 30 nap letelte után regisztráltatni kell, és a használatáért fizetni kell. **Gyakran addig nem működnek teljes körűen. Esetleg néhány funkció nem működik (mentés, nyomtatás).** A teljes körű használatért fizetni kell. Ha ezt nem tesszük, akkor egy bizonyos idő után, vagy egy bizonyos indítás után nem működik.
- a **szabad szoftverek/nyilvános programok** (public domain software), melyek a legszabadabban, **ingyenesen beszerezhető, terjeszthető, szabadon használható, forráskód megismerhető, módosítható** - szerzőjük rendelkezése alapján. pl.: Linux; OpenOffice; böngészők

Sok esetben ezekre a szoftverekre a GPL General Public License érvényes. A GPL alatt készült szoftverek forráskódja nyilvános, szabadon felhasználható és terjeszthető, azzal a feltétellel, hogy a forráskód felhasználásával létrehozott új szoftverek is GPL alatt maradnak.

- „**freeware software**”, amelyek a **szabadon felhasználható, terjeszthető**, a visszafejtésük nem megengedett, a szerző rendelkezése alatt állnak, mely jogát kifejezetten fenntartja. Üzleti célra is használható. Nem szabad őket eladni és megváltoztatni.
- **Trial programok** általában kipróbálásra kiadott programok. Hasonlók a shareware programokhoz azzal a különbséggel, hogy **nem terjeszthető szabadon**.
- „**Félszabad szoftverek**” olyan szoftverek, melyek **kereskedelmi**, de valamilyen felhasználási célra, vagy valamely **felhasználó csoportnak kedvezőbb feltétellel kerül forgalomba**.
- a **másolt programok** (copylefted, avagy GNU software), melyek **jogellenes** módon kerülnek terjesztésre.
- **Demo programok**: Késztermékek bemutatására valók, amelyeket általában tudatosan lebutítottak. Szabadon másolható és terjeszthető.

A szerzői jog megsértése a BTK 385.§-ba ütközik.

A jogtalan szoftverhasználat visszaszorítása érdekében 1988 óta dolgozik a **BSA** (Business Software Alliance) nemzetközi civil szervezet is.

A érvek a jogtiszt szoftverek használata mellett

A jogtiszt szoftver előnyei	A kockázatok
<i>Az eredeti szoftver felhasználói biztosak lehetnek abban, hogy megkapják a következőket:</i>	<i>Ezzel szemben az illegális szoftvermásolatok használói az alábbi kockázatoknak teszik ki magukat:</i>
új verziók megjelenésekor szoftverfrissítést csökkentett áron,	a minőségnek és a megbízhatóságnak semmilyen garanciáját nem tartalmazza,
igény esetén szoftverbetanítást,	hiányzó vagy hiányos dokumentáció,

megbízható alkalmazásokat és rendszereket, széleskörű műszaki támogatással,	az új szoftververzió megjelenésekor nem biztosított a szoftver frissítése,
eredeti és teljes dokumentációt,	nincs műszaki támogatás,
a szoftver által ígért hatékonyságot	viselniük kell a törvény megsértésének jogi és anyagi következményeit.
minőségbiztosítással járó megbízhatóságot,	
számítógépes vírusok elleni védelmet,	